

Motion till riksdagen 2025/26:2834

av **Helena Vilhelmsson m.fl. (C)**

Ett jämställt samhälle

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska inrätta och ge förutsättningar för ett nationellt lämnaprogram som en prioriterad åtgärd för arbetet mot mäns våld mot kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införande av en lämnapeng så att fler våldsutsatta ska kunna ta sig ur en våldsam relation och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheternas arbete för att bekämpa ekonomiskt våld behöver stärkas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en samordnare för att skapa en nationell bostadskö så att våldsutsatta får ökade möjligheter att börja om på nytt, oavsett var man bor i landet, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mycket snabbare och nogsamt följa upp den nya lagen om skyddade boenden, för att tillgången på skyddade boenden säkras i hela landet så att våldsutsatta personer alltid kan erbjudas skydd oavsett var man bor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt inrätta kontaktpersoner för stöd, hjälp och vägledning för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att specialistkompetens måste finnas i hela landet inom brottsutredningar av våld i nära relation och sexualbrott och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personal inom offentlig sektor och rättsväsen och andra som i sin yrkesroll ofta kommer i kontakt med offer för våld i nära relation ska få kontinuerlig kompetensutveckling inom ämnet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att relevanta myndigheter måste ges i uppdrag att arbeta förebyggande och strukturerat så att inte fler kvinnor ska falla genom samhällets skyddsnät och bli offer för våld i nära relation och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur staten kan stödja kommunernas insatser i arbetet mot våld i nära relationer för att stödet ska bli mer likvärdigt i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt säkerställa att den som är utsatt för brott i nära relationer ska få brottsofferstöd inom ett dygn från att en anmälan görs och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och stärka systemet för personer med skyddade personuppgifter och andra skyddsåtgärder för att öka tryggheten och dessa personers frihet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som klargör om en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på barnen utan att samtycke måste ges från den andra föräldern och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga eftervåld och öka samverkan med relevanta myndigheter för att stoppa det eftervåld som drabbar tusentals varje år och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheter till att skadestånd betalas ut när myndigheterna röjer skyddade personuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att säkerställa att evidensbaserade metoder används i vårdnadstvister och därmed ligger till grund för domslut och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs ett systemskifte när det gäller kontaktförbudslagstiftningen så att först och främst förövaren begränsas och inte offret och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvidga kontaktförbudet så att det omfattar även platser där anhöriga till skyddspersoner bor eller vistas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att kontrollerande beteende och psykiskt våld kriminaliseras och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nationella metoder och stöd tas fram så att myndigheter tidigt ska kunna fånga upp personer med riskfaktorer för att utveckla ett våldsamt beteende och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) ges långsiktiga förutsättningar och uppdrag för att kunna verka som ett nationellt kompetenscentrum i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell hjälplinje för unga personer som utsätts för eller utsätter andra i sin relation för våld och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om elevhälsan bör få ett nationellt uppdrag att fråga om våldsutsatthet, liksom mödrahälsovården har i dag, och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att motverka våld i nära relation bland äldre som en del i ett nationellt äldrehälsovårdsprogram och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det återfallsförebyggande arbetet för personer som dömts för sexualbrott och våld eller har ett riskbeteende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella hjälplinjen som erbjuder stöd till personer som upplever sig ha tappat kontrollen över sin sexualitet ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jämställdhetsmyndigheten bör få ett tydligt uppdrag om att sprida information om den svenska sexköpslagen för att motverka den negativa utvecklingen av synen på samtycke, hos unga i allmänhet och unga män i synnerhet, och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett exitprogram för unga som utsätts för sexuell exploatering och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prostitution aldrig ska vara grund i någon vandelsprövning eller anses vara brist i levnadssätt och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur digitala bordeller som vänder sig till svenska användare kan stoppas och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen omedelbart bör säkerställa att staten inte ska beskatta inkomster från prostitution, i synnerhet inte för omyndiga, och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet mot människohandel bör stärkas och att en nationell stömlinje för människor som är utsatta för människohandel inrättas och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se hur en långsiktig och stabil finansiering kan säkerställas för de verksamheter som erbjuder stöd och skydd till offer för prostitution och människohandel och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en skärpning av regleringen av sexistisk reklam bör genomföras för att motverka den skeva kvinnoynen och psykisk ohälsa och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samverkan mellan myndigheter såsom polis, socialtjänst och skola behöver stärkas i hela landet för att bättre upptäcka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förskolans och grund- och gymnasieskolans systematiska arbete med att upptäcka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, bl.a. genom handlingsplaner, och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck ska inkluderas i förskolans läroplan och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ny prioritering och organisation, så att de konsulära verksamheterna i de länder där behov finns har möjligheter att arbeta på ett mer ändamålsenligt sätt för att få hem barn som olagligt förts ut ur landet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra mottagandet och stödet till barn som kommit hem till Sverige efter att ha varit olovligen bortförda ur landet och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur sambolagen förhåller sig till informella barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett särskilt uppdrag till Inspektionen för vård och omsorg för att motverka oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inrätta ett flerårigt nationellt forskningsprogram i syfte att förbättra kunskapsläget om sjukdomar som drabbar kvinnor och därigenom stärka förutsättningarna för en jämställd vård i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur ett genusmedicinskt uppdrag kan inkluderas i grunduppdraget inom nationella programområden och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga tillgängligheten i förlossnings- och eftervården samt föreslå åtgärder för att kvinnor i hela landet snabbare ska kunna få tillgång till vård för förlossningsskador och tillkännager detta för regeringen.

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hela vårdkedjan behöver rustas för att hjälpa patienter med endometrios i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten kontinuerligt bör analysera ojämställdhet inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till en lägre momssats på mensskydd och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att stärka den menstruella hälsan så att flickor kan delta fullt ut i skolan i samband med menstruation och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraven på jämställdhetsanalyserna behöver höjas inom alla statliga utredningar och beslutsunderlag för att inte förstärka redan ojämställda strukturer och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att analysera vilka åtgärder som krävs för att det oförklarade lönegapet mellan kvinnor och män ska minska kraftigt till 2035 och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämställdhetsanalyser bör vara en självklar del i den statliga företagarpolitiken och de stöd som företag kan söka utformas på ett mer ändamålsenligt sätt och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga medel som ska stärka företagande bör fördelas mer jämställt och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förbättra tillgången till mikrolån och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för människor med skyddad identitet att driva företag och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för fler kvinnor i ledande positioner och förbättra kunskapen om kvinnors ledning och ägande av företag och tillkännager detta för regeringen.

56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en mer jämställd föräldraförsäkring som premierar ett mer jämställt uttag mellan föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en ny jämställdhetsbonus liksom en jämställdhetsbonus för vård av barn och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att genomföra en kraftfull informations- och jämställdhetskampanj gentemot unga vuxna, föräldrar och företagare om livsinkomstens betydelse för pensionen och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över försörjningsskyldigheten mellan makar som i dag riskerar att användas som maktmedel vid en separation och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Centerpartiet är ett liberalt, feministiskt parti som står upp för alla människors lika värde och rättigheter. Oavsett vem du är eller varifrån du kommer ska du ha friheten och möjligheten att bestämma själv vart du är på väg. Varken staten, samhället eller din familj ska stå i vägen för din utveckling eller dina drömmar. Vi tror på individens frihet och allas lika värde. Därför är det självklart för oss att riva de strukturer och normer som begränsar människors frihet – därför är det självklart för oss att arbeta för ett jämställt och jämlikt samhälle.

För det första vill vi stoppa mäns våld mot kvinnor. Våldet finns i alla åldrar, i alla samhällsklasser och i hela Sverige. Det är ett akut och brett samhällsproblem som begränsar flickors och kvinnors frihet och vardag. Våldet måste förebyggas och det måste få ett slut. För det andra måste vi stärka kvinnors självbestämmande och egenmakt. Vi vill se en mer jämställd arbetsmarknad, främja kvinnors företagande och ägande. Att föda barn ska inte stå i vägen för karriären, och föräldraskapet ska inte vara en ekonomisk fälla för kvinnor. För det tredje och sista vill vi säkerställa en jämställd vård och omsorg genom forskning om kvinnosjukdomar, minska den stressrelaterade psykiska ohälsan och stärka den genusmedicinska kompetensen inom vården.

Både flickor och pojkar tar skada av ett ojämställt samhälle och när de trycks ner i fack som inte passar dem – vare sig det handlar om hederskultur i familjen,

särbehandling i skolan eller diskriminering på arbetsplatsen. Sådana strukturer och normer måste tas på allvar och motarbetas. Därför är det en självklarhet för Centerpartiet att vi ska leda kampen för ett jämställt Sverige som skapar möjligheter och frihet för alla. Och att Sverige fortsatt ska vara en stark global röst för jämställdhet – för en hållbar utveckling.

Kvinnor i det offentliga rummet

I Sverige är det fortsatt så att ju högre upp i hierarkin, desto fler män gäller inom de flesta av samhällets sektorer. Sverige beskrivs ändå ofta som ett föregångsland när det gäller en jämställd politisk representation. Sedan 1990-talet har mer än 40 procent av ledamöterna i riksdagen varit kvinnor, och regeringarna har varit i stort sett jämställda numerärt sett. Riksdagen består efter valet 2022 av 46 procent kvinnor, detsamma som efter valet 2018. Representationen av kvinnor i kommunfullmäktige har i flera år legat runt 40 procent, men kommunstyrelserna domineras fortfarande av män. De flesta kommun- och regionstyrelser leds också av en ordförande som är man. Unga är också underrepresenterade i kommunpolitiken, de lämnar den oftare, och bland dem som hoppar av är kvinnor överrepresenterade. Unga kvinnor i politiken är särskilt utsatta för härskartekniker, nedsättande behandling och trakasserier, visar ett flertal studier.

Sexistisk reklam

Enligt Jämställdhetsundersökningen 2022 har kvinnor och män olika uppfattning om hur kvinnor framställs i media. 63 procent av kvinnorna tycker att det är vanligt att kvinnor i någon grad framställs sexistiskt. 44 procent av männen tycker inte att det är vanligt, och hos kvinnorna är den siffran 25 procent.

Företeelsen av bilder på halvnakna kvinnor som reklampelare för kläder, parfym eller annat är inget nytt. Sexualiseringen av kvinnan är ett välkänt verktyg för att locka till konsumtion, men det får konsekvenser för kvinnans självbild (Åkestam, 2015) då hon bland annat tenderar att internalisera objektifieringen och se sig själv utifrån, för att sedan värdera sig själv som ett objekt. Bilder på sexualiserande och objektifierande kvinnokroppar och höga skönhetsideal kan också leda till ätstörningar, psykisk ohälsa och internaliserad objektifiering, visar bland annat en studie vid företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet. Idag finns möjlighet att anmäla sexistisk reklam till Reklamombudsmannen, näringslivets stiftelse för självreglering av etisk reklam. Att bli fälld av Reklamombudsmannen leder dock inte till någon direkt påföljd

annat än risken för negativ publicitet och konsumentreaktioner. Det är ett problem. Centerpartiet anser att det finns all anledning att se över om självregleringen är en tillräckligt ingripande åtgärd och vill därför se en översyn av regleringen av sexistisk reklam. En sådan måste ta hänsyn till tryck- och yttrandefriheten.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett akut och brett samhällsproblem. Var tredje kvinna utsätts för våld i nära relation någon gång i livet. Årligen utsätts 75 000 kvinnor för våld i en relation, och mellan 15–20 kvinnor mördas varje år av sin partner. Var tionde barn växer upp i ett hem där våld förekommer. Det är inget annat än grov brottslighet och det förekommer i alla åldrar, samhällsgrupper och delar av landet. Det finns ett stort mörkertal, inte minst bland äldre och personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning som är särskilt sårbara grupper. Ändå väger våldsamma mäns integritet ofta tyngre än kvinnors trygghet och säkerhet. Kvinnors fundamentala mänskliga rättigheter åsidosätts. Detta måste upphöra. Att få ett samordnat stöd är helt avgörande i beslutet att våga lämna en farlig relation för många kvinnor. Ett sådant stöd finns inte i dag.

Ett nationellt lämnaprogram

Samverkan mellan myndigheter är en viktig del för att fler kvinnor ska orka lämna. Det finns enskilda välfungerande projekt i bland annat Jämtland och Stockholm (bl.a. tidigare projektet Igor) där man jobbar med samordnat stöd till den våldsutsatta. Som första parti föreslog Centerpartiet ett lämnaprogram. Vi vill se en nationell modell, där strukturerad samverkan sker mellan myndigheter som polisen, socialtjänsten, Skatteverket, ekonomisk rådgivare, sjukvård och psykiatri, så att alla som vill lämna får det stöd man behöver i det. Syftet är att underlätta för de som orkar lämna och samtidigt ge dem möjlighet att fokusera på eftervård och en ny vardag utan våld. Det är också viktigt att fånga upp kvinnor innan våldet eskalerar och helt enkelt slutar i att de blir mördade.

Många av de personer som mördas av närstående har varit i kontakt med polis, socialtjänst eller vården före mordet. Ibland har kontakten innefattat mycket tydliga och konkreta frågor som brottsanmälan eller annan insats mot våldet. Ibland har det istället varit fråga om mer otydliga rop på hjälp eller i vart fall en kontakt. Att så många av de

som utsätts för dödligt våld i nära relation har varit i kontakt med myndigheterna före mordet ger en tydlig fingervisning om att de inte har fått den hjälp som de har behövt. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning som tittar närmare på varför dessa hjälpsökande och senare våldsdödade har fallit igenom samhällets skyddsnät trots kontakt med myndigheter och vården. Samhället måste också på ett självklart sätt trygga de personer som riskerar att fara illa av en våldssverkare. För att de som polisanmäler våld i nära relation ska kunna känna sig trygga vill Centerpartiet att den som är utsatt och gör en anmälan ska få brottsofferstöd inom ett dygn från polisanmälan.

Vikten av ett strukturerat och samordnat stöd kan inte nog betonas. Det måste till för att fler kvinnor ska kunna lämna en våldsamt relation. Kommunerna har ett ansvar för att ta ett helhetsgrepp i arbetet mot våld i nära relationer. Genom bland annat socialtjänsten ska kommunerna säkerställa stöd och hjälp till utsatta likväl som att erbjuda stöd och hjälp för de som har ett våldsamt beteende och utsätter andra. Sveriges Kommuner och Regioners kvinnofridsprojekt har haft stor betydelse och väglett verksamma inom kommunerna i arbetet med våld i nära relationer. Därför är det synnerligen olyckligt att regeringen har dragit in utvecklingsmedel till det projektet, medel som funnits i nästan 20 år. Det slår särskilt hårt mot mindre kommuner som har mindre personal och svårare att hitta specialistkompetens. Staten bär också ett ansvar nationellt för att våldet ska minska och behöver därför se över hur man från statens sida kan ge bättre stöd till kommunerna i dess arbete mot våld i nära relationer.

En nationell lämnappeng och en nationell bostadskö

Att lämna kan vara det absolut svåraste beslutet att ta för kvinnor som lever i en våldsamt relation. För att täcka olika kostnader som kan uppstå vid ett hastigt uppbrott från en våldsamt relation vill vi se en utredning av en nationell lämnappeng. Att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt är en skyddande faktor. Utan en stabil ekonomi är det särskilt svårt att lämna, och att inte återgå, till en våldsamt relation. Centerpartiet anser därför att ekonomiskt våld bör erkännas och ses som en egen form av mäns våld mot kvinnor i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Dessutom vill vi skapa en nationell bostadskö för våldsutsatta så att de snabbt kan ges förtur till ett tryggt boende, också i en annan kommun än där man för tillfället bor. Här är skillnaderna stora i landet. En egen fast bostad kan vara livsviktig för att kunna lämna en våldsamt relation.

Långsiktiga resurser behövs för att rädda liv i hela landet

Tjej- och kvinnojourer och skyddade boenden behöver en långsiktig finansiering för att kunna fortsätta sitt viktiga arbete. Dessa gör en samhällsinsats, dag in och dag ut, för att ge kvinnor som vågat lämna en våldsam relation skydd och trygghet. Skyddat boende har nu reglerats i lag, med tillståndsplikt och kvalitetskrav, där särskilt beslut inom socialtjänst krävs, liksom särskilt beslut för barn. Att barn nu får ökat stöd och att det inte ligger helt på vårdnadshavaren är viktigt för att barns röster också ska bli hörda. Det är av största vikt att den nya lagstiftningens intentioner fullföljs och implementeras, att socialtjänstens kompetensbehov tillgodoses så att våldsutsatta kvinnor vågar söka det skydd och stöd de har rätt till. Kontakten med myndigheter ska vara en garanti för detta, inte en oro för att den kontakten ska göra situationen sämre. Hur den nya lagstiftningen fungera fullt ut är ännu för tidigt att säga, men det finns tydliga signaler om att medföljande barn minskat och den orsaken behöver utredas omgående. Trots att antalet vuxna som bott minst en natt på skyddat boende har ökat de senaste åren, har antalet skyddade boenden i Sverige minskat, från 282 stycken år 2019 till 257 år 2024 enligt Socialstyrelsens kartläggning. Antalet medföljande barn har kraftigt minskat i relation till tidigare år, medan antalet platser för barn har ökat. Det finns idag stora skillnader i socialtjänstens kompetens och tillgången på skyddat boende i kommunerna. Ny forskning från Örebro Universitet inom projektet RISKSAM visar att avstånden på gles- och landsbygd dessutom försvårar arbetet för socialtjänst och polis som ska ingripa mot våld i nära relationer. För den som är våldsutsatt i en mindre kommun är det svårare att vara anonym och få skydd till skillnad från en större stad där byte av stadsdel kan vara tillräckligt. Det är avgörande att en kontinuerlig uppföljning av den nya lagstiftningen görs, likaså att säkerställa långsiktig finansiering framgent. Inte minst för att skydd ska kunna ges över hela landet dygnets alla timmar.

Utveckla NCK:s kunskapsuppdrag

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) är ett kunskaps- och resurscentrum vid Uppsala universitet. NCK arbetar för att höja kunskapen på nationell nivå om mäns våld mot kvinnor och utveckla metoder för omhändertagande av våldsutsatta kvinnor. Att ge NCK ett utvecklat nationellt kunskapsuppdrag och långsiktiga förutsättningar är en viktig del i att säkerställa att alla yrken som kommer i kontakt med våldsutsatta personer, till exempel polis, jurister, socialsekreterare och läkare, får en grundläggande förståelse för bland annat normaliseringsprocessen och våldsutsatthet. NCK driver även Kvinnofridslinjen, en nationell stödtelefon för våldsutsatta kvinnor för de som är utsatta

för hot eller fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Antalet samtal har ökat stort de senaste åren, och det är viktigt att NCK får långsiktiga och erforderliga ekonomiska förutsättningar för att kunna möta det stora behovet av stöd. Det ska aldrig vara upptaget när en våldsutsatt kvinna har modet att ringa.

Bättre upptäckt av våld i unga relationer

Mäns våld mot kvinnor börjar med killars våld mot tjejer. Brottförebyggande rådets, Brå, rapport ”Våld i ungas parrelationer” från 2021 visar att det finns stora likheter i det våld som förekommer i ungas respektive vuxnas parrelationer. Det gäller exempelvis våldets dynamik, utveckling och process, samt upplevelser av våldet och dess konsekvenser. Men konsekvenserna av våld i en ung parrelation kan vara mer skadliga för unga än för vuxna. Våldsutsatthet eller våldsutövande under ungas kritiska utvecklingsfas påverkar möjligheterna till en bra övergång till vuxenlivet, vilket i sin tur riskerar att få negativa konsekvenser längre fram i livet. Därför är det viktigt att förebyggande insatser genomsyrar hela samhället och att det offentliga lägger grunden redan i förskolan och skolan. Hemmet och skolan är viktiga arenor för många unga och här finns möjlighet för vuxna att upptäcka och ingripa. Det finns också ett vuxenansvar att ingripa och vägleda unga i sin relation. Brås rapport visar också att det finns stora kunskapsluckor om ungas relationsvåld i Sverige, både vad gäller utsatthet och våldsutövning samt eventuellt överlappande våld. Utan kunskap kan inte heller vuxna och de som träffar unga i sin yrkesutövning, ge unga rätt råd och stöd.

Organisationer som jobbar med flickor och pojkar, förövare och utsatta, ska ha den långsiktiga finansiering de behöver. Våld i ungas partnerrelationer måste motverkas. Det finns ett behov av att utveckla det preventiva våldsförebyggande arbetet. Idag finns nationella stödlinjer för vuxna våldsutövare som vill ta sig ur destruktiva beteenden och sluta slå, men det saknas en motsvarighet för unga. Centerpartiet bedömer att det behövs en nationell hjälplinje för unga personer och särskilda resurser till aktörer som riktar sig till unga som utövar våld och kontroll i sina partnerrelationer och/eller utsätts för våld i sin partnerrelation. Det är angeläget att också motverka ökningen av sexualbrott. Kriminalisering och straff gör inte brottet ogjort. Det är därför angeläget att stärka det brottsförebyggande arbetet och forskningen om vård och behandling av personer som dömts för sexualbrott. Därför bör regeringen långsiktigt säkra den nationella hjälplinjen som erbjuder stöd till personer som upplever sig ha ett problembeteende kopplat till sin sexualitet.

En av de viktigaste åtgärderna för förbättrad upptäckt av våldsutsatthet är att ställa frågor om våld systematiskt. Här borde elevhälsan i skolan, som har ett viktigt uppdrag att vara förebyggande och hälsofrämjande, kunna bidra. Elevhälsans hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller och undersökningar erbjuds varje elev och elevhälsan kommer på så sätt i kontakt med alla elever. Om frågor om våld skulle ställas lika rutinmässigt av elevhälsan som det exempelvis görs av mödrahälsovården, där frågor om våldsutsatthet länge varit en prioriterad fråga, skulle våldsutsatthet upptäckas i högre grad. Det finns exempelvis en avhandling från 2017 "Studies on routine inquiry about violence victimization and alcohol consumption in youth clinics" vid Uppsala universitet som påvisar att om man frågar unga tjejer om våldsutsatthet så svarar de i hög utsträckning. Studien visade också att tjejerna var positiva till att ha blivit tillfrågade och att det hjälpt dem att sätta ord på saker de aldrig skulle tagit upp själva. Vuxenvärlden har ett ansvar att se och ingripa vid våldsutsatthet. Därför anser Centerpartiet att elevhälsans borde få ett nationellt uppdrag att fråga och screena våldsutsatthet som ett första steg i att öka möjligheten att upptäcka våld bland barn och unga. Våld kan finnas inom familjen, i en relation, i skolan eller på annat sätt i barnets liv. Ju tidigare och fler våldsutsatta barn vi uppräcker, desto fler barn kan vi ge stöd och hjälp tidigare. Här behöver självfallet stödmaterial tas fram så att frågorna ställs och att eleven kan bemötas på rätt sätt utifrån ålder och mognad. Det behöver också vara tydligt vilken instans som ska ta vid då våld upptäcks av elevhälsan.

Motverka våld i nära relation bland äldre

Forskning visar att även äldre kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relation. Vissa studier tyder på att så mycket som 16 procent av kvinnorna utsatts för någon form av våld efter att de fyllt 65 år. Detta är mycket allvarligt eftersom det rör sig om en känslig målgrupp. Medvetenheten om denna situation måste generellt sett öka i samhället och särskilt hos de brottsutredande myndigheterna och hos myndigheter och huvudmän som har mycket kontakt med äldre. Förebyggande insatser för att förhindra våld och övergrepp på äldre personer behöver vara en viktig del av ett program för att stärka äldre personers hälsa. Våld mot äldre personer bedöms vara ett folkhälsoproblem. En rapport från Brå anger att var femte kvinna över 74 år undviker att gå ut sena kvällar på grund av en känsla av otrygghet. Även äldre är utsatta för våld i nära relationer. Här gör kvinno- och tantjourer en enorm samhällsinsats, dag in och dag ut, för att ge personer som vågat lämna en våldsam relation akut skydd och trygghet. Men förebyggande

insatser för att förhindra våld och övergrepp på äldre personer behöver vara en viktig del av ett nationellt äldrehälsovårdsprogram för att skapa långsiktiga förutsättningar.

Stoppa eftervåldet

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning från förra året visar att svenska domstolar i en låg utsträckning tar hänsyn till förekomsten av våld i vårdnadstvister. Tintin är ett av de barn som dödades förra året och där våldet förringades. Han blev bara 8 år, dödad av sin egen pappa under umgänge. I dagens Sverige är det fortsatt så att barn tvingas till umgänge med en våldsam förälder, samma förälder som de kan leva på flykt ifrån. Det måste ändras. Barnets trygghet måste vara vår främsta prioritet. För Centerpartiet är det självklart att om det är klarlagt att en förälder utsatt personer i familjen för våld eller andra kränkningar, är det en otvivelaktig brist i omsorgs- och föräldraförmågan. Delad vårdnad, umgängesrätt och medling är bra men förutsätter ett jämlikt maktförhållande. Men varken delad vårdnad, umgängesrätt eller medling bör ske när det föreligger våld i relationen. I de fall det föreligger risk för framtida våld, hot eller fridskränkningar så ska den person som riskerar att göra sig skyldig till sådana handlingar inte heller ha del i vårdnaden. Myndigheterna ska inte medverka till eftervåld. I oändliga och regelbundna processer kring vårdnad och prövning om umgänge kan makt och kontroll fortsätta att utövas över den våldsutsatta med hjälp av myndigheterna. Det är särskilt besvärande för de som lever gömda med skyddade personuppgifter eftersom varje prövningstillfälle ökar risken att myndigheterna röjer personuppgifterna. Något som är alldeles för vanligt enligt Jämställdhetsmyndighetens rapport och ofta beror på bristande rutiner hos myndigheter. Centerpartiet vill därför att Jämställdhetsmyndigheten ges i uppdrag att kartlägga det så kallade eftervåldets omfattning, alltså kränkande eller våldsamma handlingar som sker efter det att en relation upphört, och tillsammans med andra myndigheter för att upprätta åtgärdsprogram men likaså öka medvetenheten kring sådant eftervåld. Vi vill även att en utredning tillsätts för att se över hur skadestånd kan betalas ut till de personer vars skyddade personuppgifter röjs av myndigheter. Att få sin identitet röjd medför stora problem och ibland livshotande situationer. Det är inget som myndigheter eller staten ska kunna rycka på axlarna åt och skylla på den mänskliga faktorn.

Att använda sig av evidens i utredningar och som underlag i domstolar borde vara en självklarhet. Lika självklart som att Socialstyrelsen tillser att all vård ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Om detta brister så kan verksamheten prövas och verksamhetsutövare prickas. Det är särskilt allvarligt med icke evidensbaserade teorier

när uppgifter om våld förekommer i vårdnadstvister. Då borde en klocka ticka igång som utesluter allt annat än evidensbaserade beslut och underlag inför domstolsförhandlingar. Lagstiftning och styrande dokument från myndigheter måste vara tydligare. Evidens och vetenskap måste vara bärande, annars kan vi inte garantera våldsutsatta kvinnor och barn en rättssäker och rättvis prövning.

Begränsa förövaren – inte brottsoffret

Det finns stora problem med dagens lagstiftning när det gäller skyddet för de som lämnat en våldsam relation. För personer med skyddade personuppgifter kan helt vanliga vardagliga situationer innebära stora säkerhetsrisker. Riksrevisionen har nyligen slagit fast att statens skydd brister i flera olika avseenden. Risker för att myndigheterna röjer skyddade personuppgifter är stora. Riksdagen har fattat beslut om att utvidga den geografiska yta som en brottsutsatt ska vara skyddad inom. Men våldsamma mäns rörelsefrihet väger ofta tyngre än kvinnors och barns trygghet och säkerhet. Kvinnors fundamentala mänskliga rättigheter åsidosätts. Det behövs därför ett skifte i synen på vems frihet vi som samhälle ska värna om. För en kvinna som lämnat en våldsam relation blir sällan fri från förövaren. Kvinnor som lever under skydd måste också kunna träffa sin familj och nära anhöriga, utan att riskera att bli anträffad av den hon skyddas ifrån.

Vi vill göra det enklare att utvidga kontaktförbudet så dess geografiska område även omfattar platser där familj och nära anhöriga till kvinnan bor. Men kontaktförbudslagstiftningen behöver göras om i grunden. Idag fungerar kontaktförbuden så att kvinnan får en ”fredad zon” runt hem, barnens skola, jobb. Där får mannen inte kontakta henne, vilket är en chimär då det ofta bryts och inget händer. Men problemet uppstår när kvinnan behöver åka till andra sidan stan på släkträff, hälsa på kompisar, gå en kvällskurs, åka på semester. Allt detta görs med risk för att möta sin förövare som alltså är så farlig att han inte får kontakta kvinnan. Det borde vara tvärtom. Mannen får en geografisk plats anvisad sig, runt bostad, jobb, barnens skola om så är. Ska han utanför den zonen ska det anmälas så att kvinnan får vetskap om detta.

Människohandel och prostitution

Människohandel och prostitution är en av de värsta formerna av mäns våld mot kvinnor. Åtskilliga rapporter visar att metoder för uppsökande verksamhet behöver utvecklas brett inom Myndighetssverige. Centerpartiet vill särskilt poängtera vikten av Jämställdhetsmyndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och

människohandel. Som nationellt samordningsansvarig har Jämställdhetsmyndigheten möjlighet att driva på samverkan inom arbetet mot prostitution och människohandel, där regionkoordinatorerna har en viktig del i det förebyggande arbetet. Den svenska sexköpslagen är ett starkt verktyg och en förutsättning för det arbetet. Sedan lagen trädde i kraft 1999 har den haft stor betydelse för att förebygga och bekämpa prostitution och har även haft normativ betydelse, då förövaren (ofta mannen) är den som enligt lag begår brottet och den som säljer (ofta kvinnan) är ett offer och därför inte ska betraktas som lagbrytare. Trots att Sverige var det första landet i världen att kriminalisera sexköp behöver lagen fortsatt försvaras och stärkas.

Samhällets skydd och stöd för de personer som är utsatta för sexuell exploatering är bristfälligt och nästintill obefintligt. En särskilt utsatt grupp är barn och unga. För att hitta de barn som utnyttjas genom olika former av sexuell exploatering är uppsökande arbete nödvändigt. Det behöver utvecklas i hela landet. Det krävs både enligt barnkonventionen och för att Sverige ska anses leva upp till sina internationella åtaganden. Som den statliga utredningen ”Ut ur utsatthet” (SOU 2023:97) föreslår ser vi ett stort behov av att införa ett Exitprogram. Här har regeringen på börjat arbetet men inte tagit sig ansvar fullt ut. Centerpartiet menar att det behövs ett särskilt exitprogram för unga, som är särskilt utsatt grupp i sexuell exploatering. Det behövs för att kompetensen ska öka och att samhället ska kunna erbjuda mer strukturerat stöd till de som är offer för prostitution eller människohandel. Arbetet med människohandel, koppleri och sexköp behöver också prioriteras av polisen för att fler ska kunna upptäckas och lagföras. En person som utnyttjar andra personers utsatthet ska straffas hårt – särskilt om offret är ett barn. För Centerpartiet är det otvivelaktigt att ansvaret för brottet fortsatt ska placeras där det hör hemma, hos förövaren. Vi motsätter oss att prostitution ska betraktas som bristande vandel. Vi anser inte heller att prostitution ska anses vara en brist i levnadssätt eller betraktas som oärlig försörjning och att kvinnor som varit offer för prostitution ska nekas uppehållstillstånd av dessa skäl. Offer för prostitution och människohandel ska skyddas och få stöd ut ur sin utsatthet, för att därmed kunna vara med i rättsprocessen och sätta stopp för de kriminella människohandlarna. Det behövs stöd i rättsprocessen för att vi också ska kunna sätta stopp för de kriminella människohandlarna. De offer som inte har rätt att vistas i Sverige ska ges uppehållstillstånd för att kunna medverka i en rättsprocess.

En nationell ”hotline”

Plattformen Civila Sverige mot Människohandel har de senaste åren upplevt en ökad tillströmning av offer för människohandel och exploatering i Sverige. Merparten av dessa har inte identifierats av myndigheter, vilket oftast betytt att individerna inte fått sina rättigheter tillgodosedda. Sverige har flera gånger, bland annat från Europarådets expertkommitté Greta och US TIP Report, kritiserats för att ha varit alldeles för dåliga på att proaktivt identifiera särskilt sårbara utsatta, såsom papperslösa, ensamkommande barn m.m. Vidare gjorde Riksrevisionen iakttagelsen att statens insatser mot exploatering har stora brister och att myndigheterna på området behöver tydligare uppdrag och mandat för att genomföra åtgärder gällande information om rättigheter till potentiellt utsatta samt stöd- och skyddsprocessen.

Det finns alldeles för lite uppsökande verksamhet från socialtjänst och polisen för proaktiv identifiering trots att det enbart är dessa två myndigheter som kan ansöka om potentiella brottsoffers ”konventionsstadgade grundläggande rättighetspaket” i form av en 30-dagars betänketid. För att Sverige ska kunna erbjuda de utsatta information och tillgång till sina rättigheter behöver vi bli mycket bättre på att identifiera fler potentiellt utsatta och erbjuda enklare väg in till lågtröskelverksamhet. Ett av de enklaste och viktigaste verktygen för att utsatta ska få information om sina rättigheter är att installera en nationell hotline, något som de flesta länder i Europa har. I våra grannländer Finland och Norge finns det statligt finansierade 24-timmars nationella telefonjourer med information, hjälp och stöd till allmänheten och sårbara offer.

Sverige måste leva upp till de internationella åtagandena för offer för människohandel och säkerställa att brottsoffren identifieras och får tillgång till information, skydd och stöd som inte är villkorat av medverkan i en rättsprocess. För att stärka identifieringsprocessen behövs det en nationell hotline. Därför vill Centerpartiet ge Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att införa en nationell hotline bemannad dygnet runt dit allmänheten och potentiellt brottsutsatta kan vända sig för att få hjälp och information till utländska arbetstagare om deras rättigheter i Sverige.

Stoppa de digitala bordellerna

Det finns anledning att närmre utreda förutsättningarna att stoppa såväl sugardejtingsajter som sexköpssajter/annonssidor om prostitution genom att vidareutveckla lagstiftningen rörande koppleri. Det är redan idag kriminaliserat att främja att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning (6 kap. 12 §

BrB). På samma sätt som den som upplåter en lägenhet för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning kan dömas för koppleri, borde även den som tillhandahåller en domän eller digital tjänst där sådan verksamhet förekommer kunna dömas. Då internet suddar ut gränserna för tid och rum bör det också vara möjligt att definiera att brottet sker i Sverige givet att den digitala tjänsten vänder sig till den svenska marknaden, oavsett var i världen exempelvis en server befinner sig. Centerpartiet anser att det är angeläget att det brottsbeivrande arbetet fungerar på ett ändamålsenligt sätt även i ett digitalt tidevarv. Vi vill därför att det tillsätts en utredning som ser över vad som kan göras för att stoppa de digitala bordeller som vänder sig till den svenska marknaden och där kvinnor och barn säljs. Utredningen ska även se över möjligheterna att sätta stopp för detta oavsett var sajten är registrerad.

Beskattning av prostituerades inkomster

Att vara prostituerad är att befinna sig i en utsatt position. Att av olika orsaker behöva sälja sex för att få sin vardag att fungera är förödmjukande och traumatiserande och får ofta livslånga negativa hälsoeffekter. Att sälja sex är inte olagligt, dock att köpa sex. Det har framkommit att Skatteverket konstaterar att pengar som kommer från försäljning av sexuella tjänster ska beskattas. Detta trots att pengarna i sig kommer från en handling som är illegal (köpet, inte försäljningen). Personer som säljer sex driver sällan företag. Att i en utsatt position förväntas betala in pengar på ett skattekonto under ordnade former är inte rimligt. Skatteverket har dock, å andra sidan, konstaterat att F-skattsedel för kvinnor som säljer sex inte är en hållbar företagsidé. Skatteverket driver på detta sätt in skattemedel som kommer från en handling som är illegal. Det gör även de hallickar som olagligt tvingar in kvinnor i prostitution. Att kräva in pengar som staten vet kommer från en olaglig handling för att sedan använda dem i ordinarie verksamhet gränsar till en form av penningtvätt som staten medverkar till. Dessutom saknas idag ett uttryckligt lagstadgat skydd mot att barn, som utsätts för kommersiell sexuell exploatering, kan komma att beskattas för de pengar som genereras genom deras utsatthet. Nuvarande rättsläge lämnar barn i sexhandeln inför två alternativ: att begå skattebrott eller att betala skatt till staten på det som i själva verket är övergrepp. Regeringen är ytterst ansvarig för Skatteverket. Regeringen bör omedelbart klargöra att staten inte på något sätt ska beskatta inkomster från olaglig verksamhet. Myndigheter ska samverka för att stödja brottsoffer. Om en förändring av skattelagstiftningen är nödvändig bör så ske.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Inom ramen för januariavtalet har Centerpartiet varit med och genomfört ett omfattande reformpaket för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar bl.a. om heder som en särskild straffskärpningsgrund, införandet av nya brott i form av exempelvis ett barnäktenskapsbrott, barnfridsbrott och ett särskilt hedersbrott. Vidare har vi sjösatt framtagande av en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Stora satsningar har också gjorts på kunskapshöjande åtgärder i fråga om hedersproblematik, men mer behövs.

Kompetens och samverkan

Det krävs såväl kompetens som reell samverkan mellan myndigheter för att kunna förebygga och upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck i tid. Det saknas fortfarande ett nationellt beslut som innebär att personal på kommuner och myndigheter som arbetar med ungdomar utbildas i hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck ingår idag i läroplanen för grundskola och gymnasium, men finns inte med i förskolans läroplan. Det är ett stort misstag, då hedersproblematik ofta uppstår redan när barnet är i förskoleålder. Då förskolan har ett samhällsuppdrag, precis som grund- och gymnasieskolan, behöver det föras in även i förskolans läroplan.

Centerpartiet vill se en förbättrad samverkan mellan myndigheter i arbetet med att förebygga och upptäcka hedersproblematik. Här är sekretessbrytande bestämmelser en viktig del för att myndigheterna ska kunna göra en bättre riskbedömning. För att snabbare fånga upp barn i riskzonen vill vi se handlingsplaner mot hedersförtryck i alla skolor och bättre utbildning av personal som kommer i kontakt med barn och unga. För att öka möjligheterna att upptäcka hedersförtryck behöver vi införa den nationella frånvarostatistik för skolan som Centerpartiet har drivit på för.

Utreseförbudet som infördes år 2020 har gjort skillnad, då myndigheter nu kan hindra att barnen förs ut ur landet. Dock förekommer det fortfarande att barn olovligen förs utomlands, eller att de tvingas vara kvar i länder efter att de frivilligt följt med förälder/föräldrar utomlands. Idag finns få möjligheter för ambassader och myndigheter att operativt stödja dessa barn. Det behövs både resurser och skarpare direktiv för att kunna bistå barn som vistas utomlands, men som inget hellre vill än att återvända till Sverige. Här finns mycket erfarenhet att hämta från Kompetansteamet i Norge, där samverkan mellan myndigheter och utländska ambassader ger en helt annan möjlighet att träda in.

Centerpartiet menar också att barn som kommer hem måste få ett bättre stöd än idag. Många gånger består eller förvärras hotbilden efter hemkomsten. Då är det av största vikt att samverkan mellan myndigheter sker. Offer för hedersrelaterat våld och förtryck måste få adekvat stöd, inte låsas in på institution. Om barnet behöver placeras så är det viktigt att det sker i ett boende där de både får skydd och vid behov behandling för att få en bra fortsatt uppväxt.

Kriminalisera kontrollerande beteende

Vi vill att alla barn ska få vara barn. Andra partier vill i viss mån reglera kvinnors och flickors rätt att bära slöja, något vi tror är fel väg att gå. Det är förfärligt att det finns flickor som blir tvingade eller känner sig pressade att ha slöja. I stället för förbud, som skulle strida mot religions- och yttrandefriheten, måste vi komma åt tvång och förtryck såsom att inte få bestämma hur man själv vill gå klädd eller att inte själv få välja vänner eller vem man vill leva med. Hedersproblematiken sträcker sig från kränkande behandlingar till mord och framtvingade självmord. Det är något vi aldrig kan acceptera. Vi vill kriminalisera kontrollerande beteende för att på ett tidigt stadium kunna stoppa det förtryck som begränsar, framför allt barn, unga och kvinnor, att leva sitt liv fullt ut.

Befrielse från medborgarskap

Det finns fall där barn som har dubbelt medborgarskap förs ut från Sverige för att giftas bort mot sin vilja. För att barnet inte längre ska ha möjlighet att få konsulärt stöd eller att återvända till Sverige ansöker vårdnadshavaren om att barnet ska befrias från sitt svenska medborgarskap. En utredning har sett över frågan och föreslagit att bestämmelserna ska utökas med särskilda villkor till skydd för barns medborgarskap. Centerpartiet är positiva till lagändringar som stärker skyddet för barn att befrias från svenskt medborgarskap.

Se över sambolagen

Den 1 juli 2020 infördes det nya brottet barnäktenskapsbrott som kriminaliserar s.k. informella äktenskap, det vill säga när någon förmår eller tillåter en underårig person att ingå en äktenskapsliknande förbindelse. I propositionen till lagen konstaterades att straffbestämmelsen inte är tillämplig på sådana situationer där ett barn över 15 år med vårdnadshavares samtycke lever i en samborelation. Det innebär en risk att barn över 15 år kan tvingas in i en äktenskapsliknande relation som har formen av ett samboskap.

Regeringen bör därför ta initiativ till att analysera hur sambolagens reglering förhåller sig till informella barnäktenskap när det gäller minderåriga sambor.

Förbjud oskuldskontroller

Oskuldskontroller är en del av det hedersvåld och förtryck som drabbar unga i Sverige och många andra länder. Oskuldskontroller och intyg om dessa, så kallade oskuldsintyg, är inte tillåtna enligt svensk grundlag och inte förenliga med hälso- och sjukvårdslagen eller patientsäkerhetslagen. Centerpartiet välkomnar därför regeringens proposition (2024/25:189) om kriminalisering av oskuldskontroll, oskuldsingrepp och oskuldsintyg. Dessa åtgärder grundar sig i en djupt problematisk syn på flickors och kvinnors frihet och självständighet. I realiteten bygger det på normer om flickors sexualitet och försök till kontroll av flickors och kvinnors sexualitet.

Allt detta är ovärdigt i Sverige år 2025. Ändå vet vi att det förekommer. Vad gäller oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp så har utredningen som föregick denna proposition, slagit fast att alla dessa tre företeelser förekommer i Sverige. Det finns en efterfrågan på hälso- och sjukvården att tillhandahålla dem och det har i utredningens kartläggning framkommit att oskuldskontroller och oskuldsingrepp utförs inom såväl den offentliga och privata vården som den privata sfären. Därför är den här lagstiftningen viktig. Men lagstiftning löser dessvärre inte alla problem. Regeringen menar att det inte föreligger något behov av att Inspektionen för vård och omsorg ser över sitt arbetssätt för att motverka oskuldskontroller, oskuldsingrepp och oskuldsintyg. Centerpartiet delar inte den åsikten. Att oskuldskontroller och oskuldsintyg inte är förenliga med vetenskap och beprövad erfarenhet och därmed inte svensk rätt, har uttalats av Socialstyrelsen i ett meddelandeblad från 2018. Dock kan konstateras att utfärdande av så kallade oskuldsintyg i princip inte har medfört några konsekvenser för någon vårdgivare och sjukvårdspersonal. Det finns inget dokumenterat fall som inneburit provotid eller återtagande av legitimation för någon läkare. Frågan om oskuldsingrepp är förenliga med vetenskap och beprövad erfarenhet har hittills inte prövats, och Socialstyrelsen har hittills inte gett ut något meddelandeblad om oskuldsingrepp. Detta gör rättstillämpningen svårare, även med en skärpt lagstiftning. Mot bakgrund av denna statistik är det lätt att konstatera att hälso- och sjukvårdens egna regelverk, tillsyn och sanktionsmöjligheter inte varit tillräckliga för att garantera de rättigheter som uttrycks i patientsäkerhetslagen. Inget säger att det kommer att gå lättare enkom för att lagstiftning nu kommer på plats. I förslaget ges berörda aktörer ett

informations- och utbildningsuppdrag kring den nya lagstiftningen. Gott så, men det är inte samma sak som att systematiskt förändra sitt arbetssätt när det kommer till kontroll hur lagstiftningen följs. Därför menar Centerpartiet att Ivo behöver ges ett särskilt uppdrag att se över sitt arbetssätt för att motverka oskuldskontroller, oskuldsingrepp och utfärdandet av oskuldsintyg, för att på så sätt tillse att implementeringen och resultatet av den nya lagstiftningen får effekt.

Jämställd vård

Ett av Sveriges sex jämställdhetspolitiska mål är en jämställd hälsa. Trots detta visar utvärderingar att insatserna för kvinnors hälsa inte täcker hela problembilden. Det saknas också tydliga behovsbedömningar och prioriteringar, både inom satsningarna och jämfört med andra områden eller grupper. Det finns en bild av bristande samordning och onödigt dubbelarbete. Redan 2014 rekommenderade Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att det utvecklas en nationell modell för att mäta och följa upp ojämlig vård samt utvärdera effekter av metoder som prövas för ökad jämlikhet. Myndigheten har tidigare haft i uppdrag att följa upp satsningar på kvinnors hälsa, men vissa tillfälliga insatser är inte tillräckligt. För att sjukvården skall kunna bygga upp kompetens och kunskap som kan göra sjukvården jämställd anser Centerpartiet att lämplig myndighet bör få ett permanent monitorerings- och analysuppdrag som rapporteras årligen.

Mer forskning på sjukdomar som drabbar kvinnor

Den ojämsställda vården är ett av våra stora samhällsproblem. När myndigheten Sveriges beredning för medicinsk utvärdering, SBU, gjorde en genomgång av kunskapsläget om förlossningsskador under 2016, var resultatet nedslående. Inom i stort sett alla områden, vare sig det gällde bristningar, inkontinens eller kvarvarande problem med smärta, saknades det vetenskapligt belagd kunskap. En del har hänt sedan dess men det är fortsatt så att forskning på sjukdomar som drabbar kvinnor ofta har låg status och det råder brist på medel. Det eftersatta kunskapsläget hindrar utvecklingen av effektiva metoder. Det finns vanliga tillstånd som drabbar kvinnor som helt enkelt inte varit registrerade som en officiell diagnos. Många kvinnor lider i onödan då deras sjukdomar och skador inte tas på allvar. Det gäller exempelvis skador i bäckenbotten som uppkommit i samband med förlossning, sjukdomar som endometrios och symptom kopplade till klimakteriet som inte uppmärksammas eller identifieras i tillräcklig grad

inom vården. Det behöver bli tydligare vilken hjälp som finns att få, så att kvinnors sjukdomar och symptom tas på allvar och kvinnor får rätt råd, stöd och behandling. För Centerpartiet råder det inget tvivel om att det behövs mer forskning för att förbättra kunskapsläget om sjukdomstillstånd som drabbar kvinnor.

En trygg förlossningsvård

Centerpartiet vill se en bredare förlossningsvård med mer valfrihet och kontinuitet för att den födande kvinnan ska få mer trygghet. Därför behövs nationella riktlinjer och vårdprogram samt resurser och modeller för att utveckla förlossningsvården till att bli jämlik över landet. Det handlar om barnmorskeledda enheter i anslutning till akut-sjukhusen och regionfinansierade hemförlossningar för de som så önskar och där det inte finns medicinska hinder. Alla ska kunna följas av samma barnmorskor under hela graviditeten, under förlossningen samt i eftervården. Det är också viktigt att korta responstiden och se till att det blir fler ambulansbilar och fler medarbetare i ambulansvården i områden med stora geografiska avstånd. Det ökar tryggheten för gravida kvinnor med lång resväg till BB. Centerpartiet anser att regeringen bör vidta åtgärder för att förtydliga barnmorskans roll i svensk hälso- och sjukvård i syfte att ge den födande kvinnan mer valfrihet och bättre kontinuitet samt skapa fler karriärmöjligheter och en bättre arbetsmiljö för barnmorskan.

Stärkt fysioterapeutisk kompetens i förlossningsvården

Över tid har kontakten med vården efter förlossningen minskat. Eftervården består idag främst av ett kontrollbesök hos barnmorska åtta veckor efter förlossningen. Besöket är en viktig del för att exempelvis upptäcka förlossningsskador. Det finns behov av att stärka upp eftervården för att i ett tidigt skede ge kvinnor i behov det stöd och den vård de har rätt till. Det kan göras genom att låta efterkontrollen med barnmorska kompletteras med ett besök hos fysioterapeut med inriktning på kvinnors hälsa. Deras fokus på funktion gör att exempelvis en bäckenbottenundersökning kan bli mer ingående och bli ett bra komplement till barnmorskornas arbete. På samma vis som det kopplas in fysioterapeut vid muskelskada eller operation borde det vara en självklarhet att ha tillgång till fysioterapeutisk kompetens efter förlossningen. Det ökar inte bara möjligheten till ett fungerande liv utan smärta för kvinnor, dessutom är det samhällsekonomiskt effektivt då återkommande sjukhusbesök och sjukskrivningar kan förhindras. Regeringen bör därför skyndsamt genomföra riksdagens fattade beslut om

att ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett krav på fysioterapeutisk kompetens om kvinnors hälsa vid eftervård efter förlossningen.

Snabbare tillgång till vård för förlossningsskador

Idag får 80 procent av alla kvinnor en muskelbristning i bäckenbotten i samband med förlossning. Trots det är det många kvinnor som aldrig får hjälp, istället får många höra att det är ”normalt” att ha smärta i magen, framfall eller urinläckage, att det inte är någon fara. Det beror både på okunskap och på att det inte upptäcks. Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att kartlägga förutsättningarna för tillgängligheten i förlossnings- och eftervården samt föreslå åtgärder för att kvinnor i hela landet snabbare ska kunna få tillgång till vård och behandling av förlossningsskador.

Rusta vårdkedjan för att hjälpa patienter med endometrios

Endometrios är också ett exempel på en sjukdom som många kvinnor har svårt att få hjälp med. Ungefär 250 000 personer i Sverige har endometrios, varav ungefär hälften har besvär som i någon mån påverkar deras liv. Endometrios är när vävnad som liknar livmoderslemhinna växer utanför livmoderhålan. Det kan ge upphov till omfattande smärta och besvär i många situationer eller längre perioder. Ett antal lindrande behandlingar finns. Socialstyrelsen publicerade 2018 nationella riktlinjer för vård vid endometrios. Socialstyrelsen rekommenderar bland annat att regionerna ska ha grundbemannade multiprofessionella endometriosteams. Dock visar både Socialstyrelsens egna analyser (2019) och Myndigheten för vårdanalys uppföljning av de senaste årens satsningar på kvinnors hälsa genom överenskommelser mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, (2020) att mycket kvarstår för att alla som behöver det ska få rätt vård i rätt tid. Satsningarna har inte haft tillräckligt tydliga och mätbara mål. De har även präglats av punktinsatser i stället för genomgående prioriteringar i hela vårdkedjan och alla regioner. Centerpartiet anser att hela vårdkedjan behöver rustas för att hitta och hjälpa patienter med endometrios i rätt tid och med adekvata insatser.

Moms på mensskydd

De flesta flickor får sin menstruation vid 12–14 års ålder. Trots att menstruation är helt naturligt så finns det fortsatt många tabun kring menstruation, världen över. En förutsättning för att flickor och kvinnor ska kunna vara delaktiga i samhällslivet är att ha fungerande mensskydd. EU:s medlemsstater beslutade 2016 att medlemsländerna får sänka mervärdesskatten, momsen, på tamponger och bindor till noll procent. Det är flera

medlemsländer som därefter har sänkt moms. Trots att Sverige klassificeras som det mest jämställda landet i världen har vi fortsatt den högsta momssatsen på mensskydd. Mensskydd är nödvändiga produkter för flickor och kvinnor. Ändå ligger moms på mensskydd i Sverige på 25 procent. Centerpartiet menar att det inte ska vara en socio-ekonomisk fråga huruvida tjejer och kvinnor känner sig trygga att röra sig i samhället eller fungera i sin vardag: i skola, på arbetet eller socialt, oavsett ålder. Flickor och kvinnor ska inte hindras att delta i samhällslivet på grund av sin menstruation. Därför vill vi se över möjligheten att införa lägre momssats på mensskydd.

Ekonomisk jämställdhet

Centerpartiet vill uppnå ett samhälle där kvinnor och män har lika möjlighet till makt och inflytande över sin egen situation. En jämlik och jämställd skola ger förutsättningar för alla elever att lyckas. Att gå ut grundskolan med fullständiga betyg är en stark skyddsfaktor mot utanförskap. Därför är skolans jämställdhetsuppdrag så viktigt. I samtliga skolformer ska skolan arbeta med att motverka skillnader mellan elever och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Det finns fortfarande könsskillnader i skolan som vi behöver beakta. Det gäller alltifrån skolresultat och psykisk och fysisk hälsa till val av gymnasieutbildningar, för att bara nämna några. Skolans jämställdhetsuppdrag behöver stärkas brett.

Jämställda analyser

Alla statliga utredningar och andra underlag ska enligt Regeringskansliets beredningskrav innehålla en jämställdhetsanalys. Det är alltför vanligt att regeringen konstaterar ett ojämnt utfall av en reform, men ändå väljer regeringen ofta att genomföra dessa förslag. I dessa fall får analysen sägas vara undermålig. Regeringen tycks vara av uppfattningen att jämställdhet är något man kan unna sig i goda tider, men inget som kan prioriteras när det sinar i ladorna. Kraven på jämställdhetsanalyserna behöver höjas inom alla statliga utredningar och beslutsunderlag, så att vi inte riskerar att förstärka redan ojämnt strukturer inom både lagstiftning och myndigheternas arbete.

En jämställd arbetsmarknad

Ett samhälle som bidrar till att kvinnor och män ska kunna försörja sig själva och inte vara ekonomiskt beroende av en partner. En kvinna förväntas av många arbetsgivare stanna hemma mer, oavsett om hon får barn eller ej. En man förväntas i större

utsträckning prioritera jobb framför barn. En del i att det finns strukturella löneskillnader är att kvinnodominerade yrken värderas lägre än mansdominerade yrken. Centerpartiet vill att lönekartläggningar görs vart tredje år men mer ordentligt och skarpare, som ett viktigt led i att synliggöra löneskillnader. Vi har även förslag för att exempelvis statliga myndigheter ska utjämna de oförklarliga löneskillnaderna, att all individbaserad statistik ska vara könsuppdelad och att fortsatta insatser för jämställdhetsintegrering görs som en del i detta.

Sverige är med och bidrar till en internationell studie om jämställda löner som genomförs av den internationella organisationen OECD. Studien ska kartlägga de metoder som används i olika länder för att uppnå jämställda löner. Även Kommissionen för jämställda livsinkomsters slutrapport har gett ytterligare underlag för att främja ekonomisk jämställdhet. Målet om lika lön för likvärdigt arbete är viktigt och vi måste fortsätta arbeta för att nå detta. Vi behöver, likt andra nordiska länder, fortsätta arbeta med att ta nya steg och utreda nya sätt för att minska lönegapet mellan kvinnor och män. Samtidigt, att män i snitt tjänar mer över livet än kvinnor, beror inte bara på löneskillnader utan även på mängden arbetad tid, vilket påverkas av bland annat föräldraledighet, vård av barn (vab), deltidsarbete, bransch, karriär och sjukskrivning. Deltidsarbete försvårar karriär- och löneutveckling. Kvinnor tar fortfarande i hög grad ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Centerpartiet arbetar för att deltidsnormen för kvinnor på arbetsmarknaden bryts. I de historiska förändringarna av arbetsrätten i enlighet med parternas överenskommelse, med bakgrund i januariavtalet, ingick också förändringar i lagen om anställningsskydd där heltidsarbete nu har blivit norm. Tillgången till barnomsorg är avgörande för jämställdheten, arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningen, eftersom det möjliggör för föräldrar att arbeta när barnen är små. Skolans många och långa lov påverkar föräldrars möjlighet att arbeta heltid. Det är också viktigt att fler barn får rätt till förskola och fritids oavsett föräldrarnas livssituation för att genom tidiga insatser utjämna livschanserna och på sikt öka den ekonomiska jämställdheten.

En jämställd föräldraförsäkring

Pappors uttag av föräldraledighet ökar, men väldigt sakta. Män tar ungefär ut 30 procent av de betalda dagarna, men i stor utsträckning på deltid, sommartid och utspritt över flera år. Kvinnor tar i dag ut större delen av föräldraledigheten, vilket får konsekvenser på arbetsmarknaden och i löneutvecklingen. Femton år efter det första barnets födelse

har inkomstskillnaden mellan pappan och mamman i genomsnitt ökat med hela 32 procentenheter. Det leder till negativa konsekvenser för såväl enskilda individer som samhället i stort. Det vill vi ändra på. Centerpartiet vill inte detaljstyra människors privatliv, men problemen med ojämställd fördelning av föräldraledigheten är ett tydligt exempel på att vi som individer begränsas av samhällets strukturer och omvärldens förväntningar på oss utifrån könstillhörighet. Vi vill därför se en jämställd, enkel och tydlig föräldraförsäkring som är anpassad till vårt moderna samhälle och arbetsliv och som premierar ett mer jämställt uttag. I en IFAU-rapport från år 2022 slogs fast att ekonomiska drivkrafter får föräldrar att dela mer lika på föräldrapenningen och att jämställdhetsbonusen ledde till ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen. Vi vill därför återinföra en kraftigt förstärkt och smartare jämställdhetsbonus i föräldraförsäkringen.

Att informera vårdnadshavare om hur fördelning av uttaget av föräldradagar påverkar familjeliv, hälsa och livsinkomst är också en viktig del i att öka medvetenheten om detta. Försäkringskassan har blivit tydligare i sin information gentemot vårdnadshavare, men det finns goda skäl till att myndigheten borde arbeta än mer med nudging för att anpassa informationen än mer och på så sätt bidra till ett mer jämställt uttag. Fördelen med nudging, som är ett sätt att få användaren att göra medvetna val, är att det kan bryta gamla beteendemönster samtidigt som det leder till en effektivare användning av våra gemensamma skattemedel. Det är dessutom relativt enkelt och billigt att genomföra, samtidigt som det kan bidra till politikens måluppfyllelse om en ökad ekonomisk jämställdhet. För att kunna göra bra val behöver vi tillgång till information om hur våra beslut kring föräldraledighet, deltidsarbete och pensionssparande påverkar vår framtida ekonomi. Därför vill Centerpartiet att Pensionsmyndigheten i samverkan med berörda parter (t.ex. mödravård, försäkringskassa, skatteverk, banker och skola) får uppdrag att genomföra en informationskampanj (så kallad nudging) riktad till föräldrar om livs-inkomst.

Vi vill också se över flerbarnstillägget. Riksrevisionen granskade under 2020 hur flerbarnstillägget påverkar måluppfyllelsen inom ramen för den ekonomiska familjepolitiken (RiR 2020:09). Slutsatsen var att flerbarnstillägget har bidragit till att utjämna skillnaderna i ekonomisk standard mellan människor som har barn och de som inte har det. Däremot ansåg Riksrevisionen att den fördelningsmässiga träffsäkerheten är svag samt att kostnadseffektiviteten kunde vara bättre. När flerbarnstillägget reformerades 2005 och kom att omfatta redan barn nummer två i en familj försvagades den

ekonomiska omfördelningen kraftigt, samtidigt som den generella förstärkningen av den disponibla inkomsten var marginell. Centerpartiet anser att flerbarnstillägget för barn nummer två bör avskaffas.

Många ensamstående föräldrar har det allt svårare ekonomiskt när kostnaderna stiger. När kostnaderna för el, mat, bränsle och bostadsräntor ökar är det många som får det tuffare ekonomiskt. Det är viktigt att samhället stöttar de grupper som drabbas hårdast av prisökningarna. De regler som idag finns kring särlevande med underåriga barn som rör bostadsbidrag fungerar inte väl. En faktor som påverkar bostadsbidraget är antalet dagar som respektive förälder har barnet boende hos sig, vilket avgör om barnen betraktas som hemmavarande eller umgängesbarn. Det innebär att en förälder som har vårdnaden om sitt barn ca 40 % av tiden riskerar att inte beviljas bostadsbidrag. Det leder till ekonomisk osäkerhet och en osäkerhet för såväl barn som förälder kring boendet. Barn ska ha en bra bostad oavsett var de bor. Läs mer vår ekonomiska politik för föräldrar i vår kommittémotion om socialförsäkringar.

Jämställda pensioner

Sverige har ett könsneutralt pensionssystem men eftersom arbetsmarknaden fortfarande är ojämställd blir utfallet av pensionssystemet ojämställt. Kvinnan har ofta utgjort en förutsättning för mannens karriär då hon varit hemma och tagit hand om hem och barn och därmed haft en låg inkomst eller ingen inkomst alls. För att uppnå jämställda pensioner behöver både arbetslivet och familjelivet bli jämställt och vi behöver dela pensionspoängen mer rättvist. Under småbarnsåren, då den obetalda arbetsbelastningen är extra ojäm, kan en modell vara att pensionsrätter delas rakt av mellan föräldrarna. Det innebär att premiepensionen delas automatiskt mellan makarna. Önskar man inte det kan man avsäga sig delningen av premiepensionen. Centerpartiet anser att en sådan modell bör övervägas. Det är fler aspekter inom jämställdhetsområdet som måste ses över. Lönen är en viktig del då män har högre lön trots att kvinnor och män arbetar inom likvärdiga yrken. Det behövs kraftfulla åtgärder för att lönesättningen ska bli mer jämställd, vilket bland annat innebär att män mycket väl kan arbeta inom kvinnodominerade yrken och tvärt om. De som idag sitter med de lägsta pensionerna, oftast kvinnor, påverkas till stor del av följsamhetsindex. Centerpartiet vill därför se över följsamhetsindexeringen. Läs mer vår ekonomiska politik för föräldrar i vår kommittémotion om socialförsäkringar.

Jämställd näringspolitik och kvinnors företagande

Cirka 30 procent av de svenska företagen ägs av kvinnor. I många branscher är könsbalansen betydligt snedare än så. Trots att nyföretagandet bland kvinnor ökat, ligger Sverige vid en jämförelse med övriga EU i bottenskiktet när det gäller andelen kvinnliga företagare. Samtidigt visar statistik att de varor och tjänster som säljs av företag drivna av kvinnor i högre grad är innovativa och är nya för Sverige eller världen. Sammantaget är detta naturligtvis orimligt. Mycket arbete återstår för svenskt vidkommande när det kommer till ekonomisk jämställdhet.

Fakta och statistik kring kvinnors företagande, kvinnors ledning av företag och kvinnors ägande av företag är i dag bättre än tidigare men fortsatt bristfälliga. Det leder till ett osynliggörande som måste förändras. Ska förutsättningar för kvinnors företagande, ledning och ägande förbättras, då är bättre fakta ett måste. Jämställdhetsanalysen bör vara ett självklart och naturligt inslag i den statliga företagarpolitiken. I linje med detta behöver de stöd som företag kan söka utformas så att de också i högre grad söks. Detta gäller såväl kvinnodominerade branscher som mansdominerade. Frågan om hur företagarpolitiken effektivare kan bidra till såväl jämställdhet som tillväxt, och hur det arbetet ska organiseras, bör utredas. Till detta hör också hur stöden bättre kan anpassas för att bidra till tillväxt och utveckling i hela landet.

Det behövs ett tydligt och strategiskt arbete för att öka jämställdheten inom näringslivet. Här spelar det roll hur statliga aktörer agerar. Berörda myndigheter såsom Vinnova, Almi och Tillväxtverket måste ges tydliga och mätbara mål. En grundläggande utgångspunkt ska vara att statliga medel för företagande fördelas mer jämställt.

Det är viktigt att se företagandets potential både som integrationsmotor och för jämställdheten. För många kvinnor som kommit till Sverige från andra länder kan företagande vara den enda möjligheten till ett jobb. Därför behövs också en särskild satsning på kvinnor med utländsk bakgrund för att de lättare ska kunna välja företagande som ett sätt att få ett jobb. En sådan satsning kan exempelvis bestå i att återupprätta och utöka programmet Investera i invandrarkvinnor. För dessa grupper, men också i vidare perspektiv, bör tillgången till mikrolån förbättras. Mikrolånen kan vara av stor betydelse för den som vill ta ett första steg till eget företagande.

Möjlighet att driva företag för den med skyddad identitet

Också människor som lever med skyddad identitet bör ha möjlighet att driva företag och engagera sig i näringslivet. Det finns en rad exempel på människor som har stöd i lag och som får stöd av myndigheter för att skydda sin identitet. Ett exempel på detta är våldsutsatta kvinnor. De kan inte vara utestängda från möjligheten att driva företag eller sitta i bolagsstyrelser. I dag finns dock hinder för detta. Enligt sekretessgruppen hos Skatteverket så kan man inte ha sekretess hos Bolagsverket. Det gör det möjligt att söka på personnummer och få upp bolagen där en person har styrelseuppdrag. Bolagens adresser kan då avslöja i vilken region personen med skyddad identitet befinner sig, vilket innebär stora risker för den enskilde. Det finns skäl för dessa regler. Men det bör utredas olika möjligheter för att inte utestänga exempelvis våldsutsatta kvinnor från en karriär i näringslivet. Det är inte rättvist eller rimligt att en kvinna som tagit sig ur en våldsam relation ska begränsas ekonomiskt livet ut.

Helena Vilhelmsson (C)

Ulrika Liljeberg (C)

Muharrem Demirok (C)

Anna Lasses (C)

Anders Ådahl (C)

Malin Björk (C)

Mikael Larsson (C)

Kerstin Lundgren (C)